

ОЦІНКА КОРІВ-ПЕРВІСТОК УКРАЇНСЬКИХ ЧЕРВОНО-ТА ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНИХ ПОРІД ЗА ЄМНІСТЮ ВИМЕНІ

Рівень надою молочної корови знаходяться у прямій залежності від ємності вимені [3,4,5]. Вважається, що місткість вимені, як ознака, об'єктивно характеризує його залозисту структуру. Розрізняють фізіологічну (максимальний разовий надій) і анатомічну (місткість молоконакопичувальної системи) ємність вимені [2]. Перша залежить від стану вимені (його інволюції, інтенсивності секреції), друга – від об'єму цистерн, розвитку альвеол, молочних ходів і проток. Рекомендується вимірювати ємність вимені корови за її найвищим разовим надоєм на першому – другому місяцях лактації [1]. Ще точніше вдається визначити ємність, коли трохи збільшити проміжок часу між черговим доїнням або навіть зовсім пропустити його. Ємність вимені корів, як селекційна ознака, у практичній селекції молочної худоби майже не використовується, оскільки спеціальні дослідження потребують неабияких організаційних та трудових затрат, але важливість її вивчення очевидна, особливо в аспекті взаємозв'язку з лінійними ознаками вимені та молочною продуктивністю і загалом для характеристики тварин новостворених порід за цією ознакою.

Матеріал і методика. Дослідження проводились в стаді племінного заводу АФ “Маяк” Золотоніського району Черкаської області на коровах-первістках українських червоно- та чорно-рябої молочних порід, що знаходились на першому – другому місяцях лактації. В процесі лінійної оцінки визначали ємність вимені за найвищим разовим надоєм, отриманим через максимальний проміжок часу між вечірнім і ранішнім доїннями. Ознаками, які свідчили про достатнє наповнення вимені для оцінки було самовільне витікання молока та відсутність “запасу” вимені. Ступінь наповнення ємності вимені визначали через процентне відношення ємності до добового надою.

Результати досліджень. Сучасна лінійна класифікація молочної худоби передбачає використання у якості оцінюваних ознак вимені лише морфологічні. Разом з тим, для повної характеристики вимені корів необхідно доповнювати його оцінку вивченням найбільш важливих функціональних ознак, до яких відносяться ємність, вищий добовий надій, ступінь наповнення ємності вимені молоком. Середні показники та мінливість перерахованих ознак корів-первісток українських червоно- та чорно-рябої молочних порід наведені в таблиці. За результатами досліджень ємність вимені оціненого поголів'я корів-первісток у межах порід становила в середньому 10,1-11 кг молока. Різниця 0,9 кг за цією ознакою на користь чорно-рябих тварин хоча і незначна але високодостовірна ($t_d=4,1$).

Найбільш яскраво ємність вимені молочної худоби характеризує показник ступеня його наповнення, який у тварин української чорно-рябої молочної породи становив 52,6 % з достовірним перевищенням ровесниць української червоно-рябої на 5 % в абсолютній величині ($td=11,9$). Ступінь наповнення ємності вимені молоком може використовуватись як основна ознака, що свідчить про придатність тварин до технології дворазового доїння. Якщо ступінь наповнення ємності вимені становить 50 % і більше, то в ньому вільно поміститься загальна кількість видоєного молока під час обіднього і вечірнього доїнь. Корови з такою ємністю вимені цілком придатні до дворазового доїння. Тварини у яких ступінь наповнення ємності вимені менше за 50 %, навпаки, непридатні для такої технології, тому їх необхідно доїти тричі.

Істотно нижчі показники мінливості ступеня наповнення ємності вимені корів-первісток української чорно-рябої молочної породи свідчать про їхню вищу консолідованість за цією ознакою в порівнянні з ровесницями української червоно-рябої молочної породи.

Результати оцінки ємності вимені корів-первісток українських червоно- та чорно-рябої молочних порід

Показники	Один. виміру	$M \pm m$	σ	$C_v, \%$	Min-max
Українська червоно-ряба молочна порода (n=149)					
Ємність вимені	кг	10,1 ± 0,15	1,8	18,1	5-15
Добовий надій	кг	21,3 ± 0,29	3,6	16,7	13-32
Ступінь наповнення ємності вимені	%	47,6 ± 0,32	3,9	8,2	35,7-55,6
Українська чорно-ряба молочна порода (n=102)					
Ємність вимені	кг	11,0 ± 0,16	1,6	14,9	7-15
Добовий надій	кг	21,8 ± 0,31	3,1	14,8	14-28
Ступінь наповнення ємності вимені	%	52,6 ± 0,27	2,7	5,2	46,2-58,8

Встановлені нами високі коефіцієнти кореляцій між ємністю вимені і добовим надоєм ($r=0,894$ та $0,944$) та надоєм за 305 днів лактації ($r=0,568$ та $0,612$) у червоно- та чорно-рябих первісток відповідно, свідчать про те, що ємність вимені безпосередньо визначає молочну продуктивність корів.

Виявлено також зв'язок між ємністю вимені та значною кількістю лінійних ознак, що характеризують морфологічні якості вимені. Додатні коефіцієнти кореляцій у межах піддослідних порід встановлено між фізіологічною ємністю вимені та: обхватом ($r=0,329$ і $0,333$), глибиною передньої чверті ($r=0,112$ і $0,224$), довжиною ($r=0,408$ і $0,456$), шириною

($r=0,340$ і $0,459$), умовним об'ємом вимені ($r=0,494$ і $0,302$), довжиною передньої чверті ($r=0,111$ і $0,154$) та оцінкою вимені за 100-бальною шкалою ($r=0,204$ і $0,289$).

Висновки. Ємність вимені, як селекційна ознака, дозволяє ефективно оцінювати корів на придатність до дворазової технології машинного доїння. Отримані додатні коефіцієнти кореляцій між ємністю та основними статтями молочної залози свідчать, що у процесі селекції корів за молочною продуктивністю необхідно враховувати показники лінійних ознак вимені, позитивний розвиток яких буде поліпшувати його якість і сприяти збільшенню ємності вимені та надоїв молока.

Бібліографія

1. *Азимов Г.Й.* Лактація. У кн.: Фізіологія сільськогосподарських тварин / Г.Й. Азимов. – К.: Держсільгоспвидав УРСР. – 1961. – С. 363-387.
2. *Азимов Г.И.* Строение и функции молочных желез / Г.И. Азимов. – В сб.: Скотоводство. – М.: Сельхозгиз. – 1961. – Том 1. – С. 159-183.
3. *Бегучев А.П.* Формирование молочной продуктивности крупного рогатого скота / А.П. Бегучев. – М.: Колос. – 1969. – 182 с.
4. *Гарькавый Ф.Л.* Селекция коров и машинное доение / Ф.Л. Гарькавый. – М.: Колос. – 1974. – 160 с.
5. *Грачев И.И.* Лактация коров / И. И. Грачев, В.П. Галанцев. – В кн.: Физиология лактации сельскохозяйственных животных. – М.: Колос. – 1974. – С. 8-42.